

Joan Martínez Alier

Catedràtic
d'Història
Econòmica
i impulsor
de l'economia
ecològica

**“Els
conflictes
locals
fan néixer
xarxes,
fan néixer
alternatives”**

Per què encara cal distingir entre drets ambientals i drets humans?

—Hi ha qui diu que els drets a la vida, a la llibertat, són drets fonamentals, i els drets ambientals són drets de segona o de tercera generació. Però el medi ambient no és de cap manera una mena de luxe dels rics, el medi ambient és una necessitat per a tothom, rics i pobres, i els pobres molt sovint defensen la integritat del medi ambient contra les empreses o contra l'estat. Per exemple, Chico Mendes al Brasil o el moviment Chipko a l'Índia, ara fa trenta anys. El dret al medi ambient és totalment fonamental. No podem viure sense terra, sense aigua neta, sense aire respirable. És a dir, hi ha un conflicte entre el creixement de l'economia i la supervivència i seguretat de la gent pobra del món. Els conflictes ecològics en defensa de la supervivència humana fan néixer resistències, fan néixer xarxes, fan néixer alternatives. Per exemple, aquí es lluita contra el transvasament de l'Ebre; a l'Índia, en defensa del riu Narmanda, al Brasil hi ha el moviment d'"atingidos por barragens", que no solament protesten sinó que posen sobre la taula plans per a un nou sistema energètic per al país sencer.

—En el cas de Llatinoamèrica, que ho fa que l'estabilització de les democràcies no ha servit per avançar en la protecció del medi ambient i potenciar la sostenibilitat?

—Ha coincidit aquest període de democràcia des del 1985 al 1990 amb una onada neoliberal, d'impuls a les exportacions, que no és la primera des del 1820, però que ha estat molt forta. De fet, l'exportació accelerada de recursos naturals va començar amb Pinochet el 1973 a Xile. Molts altres països, sense dictadura, van seguir als anys 1980 i 1990 aquesta línia econòmica, però ara hi ha molts dubtes, com hem vist amb la insurrecció de Bolívia contra l'exportació de gas i l'oposició a l'ALCA. Amèrica Llatina exporta sis vegades més tones que importa, però exporta barat, i amb greus conseqüències sobre el medi ambient. El pes del deute extern obliga els països del sud a exportar més i

El perill d'escarxofament a Alella

—Com a veí d'Alella, heu pogut conèixer de primera mà un conflicte urbanístic prou aclaridor de la situació actual.

—L'àrea metropolitana de Barcelona s'escampa en un procés d'*urban sprawl*, que en català podríem dir "escarxofament" urbà. Tenim gairebé un rècord mundial de pavimentació de terra agrícola (*soil sealing*, segellament de sòl), ens hem menjat el cinturó agrícola i fins tot asfaldem les rieres! A Alella, un grup ecologista local, La Garnatxa, s'ha oposat a una determinada operació urbanística, que tenia suport de tots els partits, menys una part d'ERC i el PP, que no era al govern municipal. El regidor d'Iniciativa és antiecològista de debò.

La Garnatxa, junt amb ERC, va guanyar les eleccions i ha tirat enrere aquesta operació urbanística.

El context és l'escarxofament de Barcelona, en una conurbació els límits de la qual són Mataró, Granollers, Sabadell i Terrassa i Martorell. El poble d'Alella té uns 10.000 habitants, té encara un paisatge de vinya i de bosc, està ficat dins la conurbació, però vol mantenir una identitat pròpia, no ser un suburbi dormitori.

De segur que hi ha altres casos semblants, però les autopistes, els cotxes i l'escarxofament urbà, la indústria del ciment, les requalificacions de terrenys i el repartiment de diners entre propietaris, constructors i de vegades partits polítics, com diuen que passa a Madrid, fa difícil frenar el procés urbanitzador.

Jo penso que a Barcelona no hi ha prou debat sobre urbanisme, ningú no critica l'enorme port de 60 milions de tones per any que volen fer, un port que Le Corbusier ja va dibuixar. Implicarà una gran quantitat extra de camions a les carreteres de Catalunya. És curiós l'entusiasme de socialistes i postcomunistes pel corbusierisme. Le Corbusier també era antiecològista de debò. Parlar de la història de l'urbanisme a Catalunya ens portaria lluny.

ROBERT HENRI

més, empobrint la seva població i degradant el medi ambient. Vegeu les exportacions de llagostins d'Equador o Hondures, que malmeten els manglars, vegeu les lluites contra la mineria d'or a Esquel a l'Argentina, o a Tambo Grande a Perú, ara mateix.

—Després de la cimera de l'Organització Mundial del Comerç (OMC), a Cancún, es pot dir que han sortit enfortits els moviments de defensa dels drets ambientals dels països en desenvolupament?

—Exactament és així, els drets ambientals i també els drets dels agricultors. El suïcidi del líder agrarista co-

reà a Cancún va fer una enorme impressió. Hi ha una guerra del president Bush i grans empreses contra l'agricultura de subsistència arreu del món. En contra, ara hi ha un moviment internacional agrarista, la Via Campesina, al nord i al sud, molt pròxim als ideals agroecologistes. És el primer moviment agrarista global de la història.

—És possible frenar els transgènics?

—És cada vegada més difícil, però fins ara hi ha conreus transgènics solament en alguns països. A Brasil, hi ha hagut una forta resistència a la soja transgènica de Monsanto, però

Bio grà fia

Joan Martínez Alier (Barcelona, 1939) és catedràtic del departament d'Economia i Història Econòmica de la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB) i coordinador del programa de doctorat de Ciències Ambientals d'aquesta universitat. És membre fundador de la International Society for Ecological Economics, director de la revista *Ecología Política* i membre del comitè científic de l'Agència Europea del Medi Ambient. Ha estat un dels impulsors de l'economia ecològica, i l'any 1984 va publicar *Ecological Economics*, una història de les crítiques d'alguns físics, químics i biòlegs contra la ciència econòmica.

KIRILL REZV

“No s’ha de magnificar el protocol de Kioto. En si, ja tenia mesures reductores molt coixes”

penso que estan perdent la batalla. Els transgènics comporten riscos ambientals importants als llocs d’origen de les plantes conreades. Per exemple, el blat de moro transgènic a Mèxic pot “contaminar” els centenars de varietats locals, introduint característiques no desitjades.

—Hi ha possibilitats que els grans organismes multilaterals, com el Banc

Mundial o el Fons Monetari Internacional, canviïn el xip per arribar a un món de seguretat ecològica, alimentària i energètica, o ho han de fer uns altres?

—Els actors principals són els moviments ecologistes locals, i les xarxes internacionals que ells fan. El que cal és que facin aliances amb altres grups, com els sindicats i els partits d'esquerra, com el Partit dels Treballadors (PT) de Brasil. Però és difícil perquè l'esquerra tradicional, fins i tot el PT, té una mentalitat productivista. La defensa de la sostenibilitat ambiental pot adoptar-la el feminis-

me, perquè les feministes, com els ecologistes, critiquen la comptabilitat econòmica habitual, que amaga el que compta per al benestar humà.

—Hi ha qui encara presenta l'ecologisme com a antisocial.

—L'ecologisme certament critica la idea de desenvolupament, perquè implica un camí modernitzador uniforme per a tothom, amb les mateixes tecnologies. Ara veiem com a Xina, a l'Índia, el camí s'assembla al d'Occident, cap a la urbanització, cap a l'ús de cotxes. Però els ecologistes no són luddistes. Per exemple, la informàtica no té gaires enemics entre els ecologistes. Hi ha alarmistes que anuncien veritables guerres per l'aigua, com les que hi ha pel petroli, però els ecologistes pensen en general que hi ha aigua suficient per al consum humà en regions prop del mar amb tècniques de dessalació que faran servir energies renovables. En resum, l'ecologisme es nega a posar en el centre del debat la modernització i el desenvolupament econòmic. Hi posa la sostenibilitat ecològica, les tecnologies apropiades, el benestar de les persones d'aquesta generació i de les futures, i també la supervivència i prosperitat de les altres espècies.

—Què ha de canviar en la globalització perquè no signifiqui una ruptura entre la humanitat i la Terra?

—Ha de canviar el sistema econòmic, hi ha una expansió excessiva del comerç internacional, hi ha una desigualtat creixent, i cal una economia voltada cap a les necessitats reals de les poblacions locals. Cal que la població humana s'estabilitzi, ja que al segle XX la població ha pujat de 1.500 a 6.000 milions, i és irresponsable exhortar al creixement de la població com fan alguns polítics catalans.

El mercat dona uns senyals erronis perquè els preus no inclouen els danys ambientals i, a més, el mercat no té gens en compte el futur. Els preus no consideren l'augment de l'efecte hivernacle, ni la desaparició de biodi-

“El mercat no té gens en compte el futur del territori”

versitat a causa de les activitats econòmiques. A mesura que la globalització augmenta, tothom es veu ficat en un únic sistema de mercat universal, amb preus equivocats. Els grups socials que han de dur a terme un canvi no són la burgesia o el proletariat, i els partits que van crear, sinó les xarxes transversals altermundialistes. Hi ha tants exemples! A Tailàndia, a Indonèsia, a l'Índia, a Xile, a Colòmbia, a Brasil... Hi ha xarxes transversals, com la plataforma que hi ha Catalunya, que defensa el territori globalment.

—Com definiríeu el coneixement viu, fonament de la democràcia planetària?

—Cal que hi hagi el que Víctor Toledo, l'ecòleg mexicà, anomena “*diálogo de saberes*”. En l'agricultura, els agrònoms han après a respectar el coneixement local, i que els sistemes agrícoles tropicals són summament complexos, amb moltíssimes plantes i circuits intricats de circulació de nutrients, amb moltíssimes varietats de plantes conreades. Tot això mereix respecte, com també els sistemes tradicionals de medicina. D'altra banda, si mirem no al passat, sinó als efectes de les noves tecnologies, també cal reconèixer que la seguretat i arrogància dels enginyers i d'alguns científics ara està de baixa, després dels accidents en la indústria nuclear, de les polèmiques sobre el DDT i l'amiant, les diòxines o transgènics. Dominen les incerteses, domina la ignorància sobre el que pot passar. Els polítics ja no es poden refugiar sota les faldilles dels científics per dir que la probabilitat d'accidents és petitíssima, que una determinada tecnologia no presenta cap problema, que cal fer això o allò.

Jordi Garriga